

cipii tantum, vel oblato, et posito in manu hominis quoad actuale adiutorium.

16. Unde ad primam confirmationem, respondetur non solum gratiæ excitanti, sed etiam adjuvanti datæ per modum principii, vel oblatae per modum concursus et actionis, resisti posse, ut nunc suppono, et in libro sequenti ostendam. Ad confirmationem secundam, dicimus auxilia excitantia externa simul cum internis, si non secum afferant auxilia adjuvantia, vel actu data, vel sufficienter oblata, ita ut sit in potestate hominis illa habere, si voluerit, non sufficere ut homini possit ad peccatum imputari, quod talibus excitationibus non utatur, ut satis probatum est; quia vero, secundum ordinariam legem et debitam providentiam, unum auxilium non datur sine alio, altero ex dictis modis, ideo peccat qui, sufficienter excitatus vocationi, repugnat contra aliquod præceptum.

17. *Solvitur tertia confirmatio.* — Ad tertiam confirmationem, respondetur etiam gratiam adjuvantem per modum principii dare suo modo posse, ut ex dictis in præcedenti libro notum est. Nec oportet id quod adjuvat per modum principii physici semper esse homini inhærens, ut in præcedenti libro tetigi et probavi; sed potest Deus ipse, ut paratus ad cooperandum homini, esse principium in actu primo adjuvans. Unde in his argumentis, ut sæpe notavi supra, sæpe in eo peccatur quod non distinguitur inter auxilium adjuvans in actu secundo, vel in actu primo, nec ut actu datum, vel ut oblatum, et positum in hominis potestate. Et ex eodem defectu procedit argumentum secundum positum c. 1, in principio, quod hic solutum relinquitur. Denique argumenta illa non probant omne auxilium excitans esse tantum sufficiens, quia licet auxilium excitans distinguatur ab adjuvante, et sine illo non consequatur effectum, tamen tale esse potest, ut infallibiliter secum afferat auxilium adjuvans, et ita esse potest efficax, ut libro sequenti ex professo tractabitur.

CAPUT V.

UTRUM GRATIA SUFFICIENTIS SIT TANTUM ACTUALIS, VEL ETIAM HABITUALEM INCLUDAT.

1. *Ratio dubitandi.*—Hoc dubium petitur in primo argumento in primo capite relicto, quia gratia sufficiens dat posse, ut proxime diximus; in superioribus autem dictum est habitum infusum dare posse operari supernaturalem ac-

tum; ergo habitus est proprie gratia sufficiens. In contrarium vero est, quia multis datur auxilium sufficiens quibus non datur habitus, vel priusquam illis detur habitus, ut patet in infidelibus, qui habitum fidei non habent, et consequenter nullum infusum habent, quia habitus fidei est primus inter infusos. Et tamen illi habent auxilium sufficiens, ut infra dicemus; ergo habitus nec est auxilium sufficiens, nec ad illum requiritur. Secundo, gratia sufficiens continetur sub genere auxilii; at vero habitus non est auxilium, nam auxilium dicitur actualem motionem; ergo. Tertio, etiamsi supponatur, habitus ille indiget actuali motione ut operetur; ergo non ipse habitus, sed motio est auxilium sufficiens.

2. *Explicantur termini.* — In hoc puncto parva est in re difficultas, et ideo, ut tollatur controversia de verbis, suppono imprimis hic non esse sermonem de quacumque gratia sufficiente ad salutem, vel ad remissionem peccati, seu ad vitam æternam consequendam; sic enim gratia habitualis sine operatione potest interdum esse sufficiens, ut patet in parvulis. Agimus ergo de gratia sufficiente ad bene moraliter et supernaturaliter operandum, nam propria auxilia gratiæ ad operationem dantur. Sic ergo auxilium sufficiens duobus modis dicitur, ut sæpe animadverti. Primo, ut in aliqua operatione determinata et speciali sufficit; secundo, quasi collective, ut includit omnia necessaria quibus homo fit simpliciter ac moraliter potens ad eliciendum supernaturalem actum. Priori modo, habitus charitatis dicitur principium sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, et lumen gloriæ est principium sufficiens ad videndum, utique in ratione proximæ virtutis ex parte potentiæ ad agendum. Neutrum autem est sufficiens absolute, et in omni genere; nam intellectus informatum lumine, licet sit potens ex parte sua, non est tamen absolute sufficiens ad videndum, nisi habeat speciem, vel essentiam Dei per modum speciei conjunctam. Sicut visus corporeus est sufficiens ad videndum, in ratione principii proximi ex parte potentiæ vitalis, non tamen absolute, nisi habeat speciem; et ideo sufficientia non simpliciter consistit in uno tantum auxilio vel principio, sed sufficientia simpliciter collectionem plurium requirit. Imo, si loquamur de sufficientia quæ physice et moraliter proxima sit, non solum requirit collectionem omnium principiorum per se requisitorum ad operandum, sed etiam carentiam impedimentorum: ut ignis non est

simpliciter sufficiens ad calefaciendum rem distantem, ita manentem, nec sol ad illuminandum cubiculum undique clausum, et sic de aliis; ergo sufficientia simpliciter includit omnia, et quasi collectiva est, et ita nunc de illa loquimur, quia illa est necessaria ut homo et simpliciter et absolute sit potens ad agendum, ita ut actus sit in libertate ejus, eique imputetur si non faciat, ut videbimus.

3. *Duobus modis actus supernaturales a nobis possunt elici, scilicet connaturaliter, et præternaturaliter.* — Patet ex Concilio Trident. — Deinde observo, ex supradictis, dupliciter fieri posse a nobis actus supernaturales, scilicet connaturali modo, et per principium intrinsecum in nobis permanens; vel præternaturali modo, ut sic dicam, prævia tantum motione primi agentis sublevantis potentiam ad operandum supernaturaliter sine habitu sibi inhærente. Nam de priori modo multa dicta sunt in lib. 2, ex quibus satis constat quomodo ille modus supernaturaliter operandi sit possibilis, et ordinarius in hominibus fidelibus et justis, ratione habituum infusorum qui in illis sunt, et quomodo dicatur connaturalis, non quidem respectu potentiæ secundum se spectatæ, sed respectu habitus infusi. Et inde intelligitur cur alterum modum vocemus præternaturalem, non solum quia supernaturalis est respectu potentiæ, sed etiam quia non habet dictum modum connaturalitatis; et quod hic etiam modus sit possibilis, in lib. 2 et 3, et in materia de visione beata dictum a nobis est, et sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 14, cap. 4, dicente contritionem imperfectam esse donum Dei, et Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis. Imo etiam de prima contritione perfecta, infra ostendemus non elici ab habitu, sed etiam esse a Spiritu Sancto movente.

4. *Habitus infusus est principium necessarium et sufficiens, sed non absolute, ad actus supernaturales connaturaliter edendos.* — Probatur assertio. — His ergo positis, dicendum imprimis est, respectu actuum supernaturalium, ut connaturali modo fiant, habitum esse principium necessarium, et in suo ordine sufficiens, non tamen esse absolute et simpliciter auxilium sufficiens, licet aliquo modo dici possit in illo includi. Assertio est facilis quoad omnes partes. Nam imprimis licet habitus infusus non sit simpliciter necessarius ad agendum supernaturaliter, est tamen necessarius ad connaturaliter agendum, quia vox illa *connaturaliter* quasi relativa est, et dicit respec-

tum ad internum principium permanens. Deinde clarum est, ex dictis supra, habitum infusum in suo genere esse principium sufficiens, id est, in ratione principii dantis voluntati vel intellectui internam virtutem agendi, ut in 2 libro declaratum est, quia in eo genere unus habitus sufficit ad proprium actum, est enim in suo genere perfectus, et plures fingere esset supervacaneum, et contra perfectionem talium virtutum, et eadem ratione posset in infinitum procedi, ut recte argumentatur D. Thomas, d. q. 109, art. 6, et docet in art. 9 et 10. Sic enim invenitur sufficientia in habitu; nihilominus tamen verum est non sufficere habitum in ratione auxilii, seu adjutorii divini, quia habitus indiget actuali auxilio divino ad operandum, tum ex parte intellectus seu objecti, ut excitetur mens ad bene utendum infuso habitu, tum ex parte principii, seu ipsius habitus et potentiæ, quæ operari non potest sine actuali concursu Dei ejusdem ordinis cum operatione, ut ex libro superiori constat. Igitur solus habitus præcise sumptus non potest dici auxilium absolute sufficiens, et quasi collective, ut declaravi. Poterit tamen dici unum ex requisitis ad auxilium sufficiens integrum et totale (ut sic dicam), respectu talis modi operandi, utique connaturaliter, ut satis declaratum est.

5. *Sine habitu actus supernaturales possunt fieri per auxilia Dei actualia præternaturaliter.* — Probatur assertio. — Responsio ad rationem dubitandi. — Deinde dicendum est, ut actus supernaturales absolute fieri possint solum præternaturaliter in sensu declarato, habitus non computari in auxilio sufficienti, sed absque illis per auxilia actualia dari posse, et frequentissime dari. Hæc etiam assertio perspicua est; nam ad hunc modum efficiendi hos actus non est necessarius habitus, qui sit principium illorum, ut declaratum et probatum est: ergo sine habitu potest dari potentiæ adiutorium sufficiens ad tales actus eliciendos, quia ad auxilium sufficiens solum requiruntur ea quæ ad efficiendum actum simpliciter necessaria sunt. Item, sine habitu datur auxilium efficax ad efficiendos actus supernaturales dicto modo, quia nullus actus supernaturalis haberi potest sine auxilio efficaci, ut libro sequenti dicemus, et sæpe tales actus fiunt, et non ex habitu: ergo datur tunc ad illos auxilium efficax; ergo et sufficiens, prout in efficaci includitur: ergo etiam poterit dari solum auxilium sufficiens quod non consequatur effectum, quia est contingens ex libertate ar-

bitrii, ut auxilio sufficienti resistat. Hinc recte concluditur auxilium sufficiens, quod datur ad supernaturales actus hoc modo efficiendos, in solis auxiliis actualibus consistere; nec contra hoc procedit ratio dubitandi in principio posita, quia, licet habitus det posse, non est tamen necessarius simpliciter ad illud posse, sed solum ad posse tali modo, scilicet connaturaliter, absolute vero illud posse per alia auxilia a Deo suppletur; et ideo ad alium modum agendi potest esse auxilium sufficiens sine habitu.

6. Ex argumentis vero superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem, tertium vero probat secundam partem superioris assertionis, ut facile consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilii, quæ videtur motionem actualem significare. Verumtamen, ut supra dixi, etiam potest sumi pro quocumque Dei adjutorio, sive detur per motionem, sive per habitum, sive quocumque alio modo, et hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, ut tollatur vocis ambiguitas, in adjutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia vero in præsentia præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorose loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cujus efficientia in lib. 2 satis dictum est. Quomodo autem efficientia ejus suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 2 explicatum est; nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

7. *Divisio gratiæ in sufficientem et efficacem comprehendit auxilia, tam interna quam externa.* — Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo petebatur quodnam sit divisum superioris divisionis, in quo imprimis interrogari potest an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est divisionem maxime dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam quam efficaciam gratiæ imprimis necessaria sunt, et ad utrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia vero, secundum ordinariam providentiam, etiam externa auxilia desiderantur, ideo divisionem ita intelligendo, dicendum est, in diviso utraque auxilia externa et interna quasi collective comprehendi.

8. *Falsum est auxilia sola actualia non posse ad operandum sufficere.* — Deinde potest inquiri an in divisione illa actuale vel habituale auxilium dividatur: dicendum est autem, si intelligatur divisio de auxiliis

sufficientibus vel necessariis ad quemcumque modum operandi, sic nec solum actuale adjutorium, nec tantum habituale ibi dividi, sed ab utroque abstrahere, et utrumque includi posse. Nam si membra sumantur collective, ut revera sumi debent, etiam divisum debet esse quid collectivum, ut sit membris proportionatum; ideoque in illo, quatenus colligit multa, includuntur actualis et habitualis gratia: abstrahit tamen a collectione includente utramque, vel alteram tantum, quia interdum poterit auxilium sufficiens, imo etiam efficax, utramque gratiam actualem et habitualem involvere, interdum in solis actualibus auxiliis consistere potest, quamvis nunquam possit per solos habitus compleri, ut in secundo argumento in secundo membro ejus satis probatur. Quod vero in primo membro dicitur, auxilia actualia sola non posse sufficere ad operandum simpliciter, falsum est, nec inde fit habitus esse superfluos, quia ad modum connaturaliter agendi necessarii sunt, et hoc est satis. Quod denique in tertio membro objicitur de parvulis baptizatis, non est ad rem, quia licet illi habeant gratiam sufficientem, imo et efficacem (si ita licet loqui) ad salutem consequendam, si in ea ætate moriantur, non tamen habent auxilium sufficiens ad operandum, quia pro tunc non sunt capaces operationis; hic autem de auxiliis ad operandum loquimur, ut dixi. Tandem inquiri potest an dividatur ibi auxilium excitans, vel adjuvans, de quo in sequenti capite dicemus.

CAPUT VI.

AN AUXILIUM ALIQUOD VERE SUFFICIENS SIT EX SE INEFFICAX, VEL UNDE ID HABEAT, QUANDO TALE ESSE CONTINGIT.

1. *Status questionis.* — Quoniam dictum est auxilium sufficiens, ut distinguitur ab efficaci, quasi privative illi opponi, ideoque in re ipsa inefficax inveniri, ideo explicandum est unde habeat hanc inefficaciam, et inde etiam constabit quid illa sit. Solum autem potest hæc inefficacia provenire vel ex natura auxilii, ac proinde ex parte Dei, vel ex parte hominis, et liberi arbitrii ejus: inter hæc igitur tantum quæstio versatur. Oportet autem supponere sermonem esse de auxilio proxime sufficienti, id est, quod ad potestatem agendi proxime sufficit, modo superius explicato. Nam si tantum remote auxilium dicatur sufficiens, tunc adhuc expectatur

aliud majus auxilium præveniens, ut fiat proxime sufficiens, et quamdiu hoc non obtinetur, prius erit inefficax ex defectu ulterioris auxilii, poteritque illa inefficacia homini imputari, quia per prius auxilium non fecit id quod proxime poterat ut majus auxilium obtineret. Et ita in auxilio remote sufficienti facile explicatur inefficacia consistens in defectu auxilii completi, ut sit proxime sufficiens. Et similiter facile intelligitur quomodo non in Deum, sed in hominem refundatur. Hic autem agimus de auxilio quod per se est proxime sufficiens, in ratione excitantis, et adjuvantis in actu primo, et nihilominus illum effectum non consequitur propter quem proxime datur.

2. *Prior sententia docet inefficaciam gratiæ sufficientis, pendere partim ex natura ipsius gratiæ sufficientis, partim ex Deo eam dante.* — *Fundamentum ejus sententiæ, et probatio.* — *Confirmatur.* — Dixerunt aliqui, quantumvis auxilium sit proxime sufficiens, nihilominus, præcise spectatum, esse de se inefficax, nisi illi addatur aliud a quo efficaciam accipiat, ideoque ex intrinseca limitatione ejus provenire, ut effectum propter quem datur non faciat, quia nimirum deest illi majus auxilium præveniens, sine quo nunquam ex solo auxilio sufficienti præcise spectato sequitur opus. Unde fit ut talis inefficacia in Deum ipsum refundatur, saltem negative, seu indirecte, quatenus Deus ex se non vult illud peculiare auxilium præstare, sine quo auxilium sufficiens effectum consequi repugnat. Atque ita hæc inefficacia partim est ex natura auxilii sufficientis, quatenus ex se illam habet, nec dat facere, sed tantum posse; partim ex Deo, quia suo arbitrio vult tantum dare auxilium sufficiens, et non efficax. Fundamentum hujus sententiæ sumitur a contrario, quia auxilium efficax de se et natura sua est efficax, et est necessarium ad operandum; ergo auxilium sufficiens de se est inefficax, ut illum assequatur effectum. Probatur consequentia, quia auxilium sufficiens hic sumitur ut præcisum, et separatim in re ipsa ab efficaci; ergo sic solitarie sumptum de se est inefficax, quia deest illi auxilium necessarium ad efficaciam. Et confirmatur primo, quia si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio est causa negationis; sed auxilium de se efficax est ultima ratio adæquata actualis efficientiæ voluntatis et auxilii sufficientis; ergo carentia ejus est adæquata ratio, ob quam auxilium sufficiens manet inefficax; auxilium enim sufficiens in-

tegre subsistit sine efficaci, et ex natura sua illud secum non affert, neque præbet viam aut vires ad obtinendum illud, quia jam non esset auxilium proxime sufficiens, sed remote, ut explicavi; ergo de se est inefficax, quia nisi aliunde accipiat efficaciam, nunquam illam habebit; et hoc est esse de se inefficax. Confirmatur secundo a signo, nam auxilium sufficiens tantum nunquam omnino habet effectum, et hoc est adeo infallibile, ut nunquam deficiat; ergo signum est tale auxilium de se habere hanc inefficaciam, nam causa quæ nunquam infallibiliter consequitur effectum, merito censetur ad talem effectum ab intrinseco insufficientem.

3. *Auctores hujus sententiæ non uno modo explicant radicem illius inefficaciæ.* — *Quomodo Deus dicatur ab illis esse causa inefficaciæ, si neget congruam vocationem.* — Hæc sententia videtur posse tribui auctoribus opinantibus auxilium efficax esse etiam prævium, seu præveniens, esseque de se efficax ac physice prædeterminans voluntatem, ac necessarium ad operandum. Nam ex hoc principio sequitur altera assertio de auxilio sufficiente, ut explicatum est. Nihilominus tamen multi ex his auctoribus, licet concedant auxilium sufficiens de se non esse efficax, nihilominus non audent dicere primam rationem, ob quam tale auxilium in re manet tantum sufficiens et inefficax, esse solam Dei voluntatem, sed homini esse tribuendum, quod difficulter cum priori fundamento conciliatur, ut hic et latius in sequenti libro videbimus. Alii vero non dubitant in Dei voluntatem et providentiam, tanquam in primam radicem, revocare quod auxilium sufficiens ita detur, ut inefficax maneat in his in quibus non operatur, quia auxilium de se efficax est necessarium ad opus, et Deus sua voluntate dat illud cui vult, et negat illud cui vult, juxta illud: *Non est volentis, nec currentis, sed Dei miserentis*; cum enim Deus sit supremus dominus suorum auxiliorum, potest illa distribuere sicut vult, et nemini facit injuriam, et videntur hi Doctores quoad hanc partem consequenter loqui; quia auxilium de se efficax est prævium et necessarium: non potest autem homini illo carenti imputari quod ei non fuerit datum, quia sine illo nihil facere potuit, quo illud obtineret, ut infra pressius urgebimus. Adde vero, licet auxilium efficax non sit de se tale, sed in vocatione congrua consistat, nihilominus posse videri soli Deo attribuendum esse, quod homo non recipiat vocatio-